

УДК 165.0:316

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.10>**О. О. Потіщук**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9767-237X>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НАУКА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ДОВІРИ, РАЦІОНАЛЬНОСТІ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ У ДОБУ ПОСТПРАВДИ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті наука перебуває в умовах парадоксального соціального становища. З одного боку, вона є основою технологічного прогресу, фундаментальних відкриттів і суспільного розвитку, а з іншого – стикається з кризою довіри, фрагментацією інформаційного середовища та підміною наукового знання емоційними судженнями й псевдонауковими інтерпретаціями. Добу постправди, в якій значущість фактів знижується, а суспільні рішення дедалі частіше ґрунтуються на емоційних реакціях, особистих переконаннях чи медійних маніпуляціях, можна розглядати як перехідний етап у розвитку сучасної раціональності. За таких умов змінюються механізми легітимності знань, характер експертності та роль наукових інституцій у формуванні громадської думки.

Проблема полягає в тому, що традиційні моделі наукової раціональності та комунікації не завжди відповідають логіці цифрового середовища, яке формує нові способи циркуляції інформації та ієрархії довіри. Соціальні мережі, алгоритмічні рекомендаційні системи та політико-економічні інтереси модифікують сприйняття наукових тверджень, нерідко створюючи конкурентне поле для псевдонаукових або маніпулятивних наративів. Це потребує філософського осмислення науки не лише як системи знань, але й як соціального інституту, який виконує нормативну, комунікативну та світоглядну функції.

Метою статті є філософський аналіз трансформацій науки як соціального інституту під впливом доби постправди, зокрема дослідження того, як модифікуються механізми довіри, стандарти раціональності, форми маніпуляції та соціальна роль наукової експертизи.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема науки як соціального інституту посідає центральне місце в західній та вітчизняній філософській традиції, оскільки питання довіри, раціональності, легітимності знання та механізмів маніпуляції є ключовими для функціонування суспільства доби постправди. У зв'язку з цим звернення до широкого кола праць класич-

них та сучасних мислителів є необхідною умовою повноцінного аналізу заявленої проблематики.

Дослідженням поняття «раціональності» у своїх працях займалися такі мислителі, як: Ф. Бекон, Т. Гоббс, Р. Декарт, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант. Воно ґрунтується на пріоритеті методу, систематичності, сумніву й інтелектуальній автономії суб'єкта. Саме в цей час раціональність починає розумітися не як природна даність, а як інструмент критичного аналізу світу. У працях таких філософів, як В. фон Гумбольдта, Г. Гегеля та А. Шопенгауера, відбулася зміна поглядів на формування раціональності й науки: увагу зосереджено на уявленнях про одновимірність та всезагальність розуму, з акцентом на його історичну зумовленість, ролі волі, цінностей та існування людини в багатовимірному культурному контексті.

Особливе значення для проблеми науки як соціального інституту мають дослідження, присвячені механізмам експертності, публічності та комунікації наукових знань. У цьому контексті слід відзначити внесок В. Г. Воронкової та В. О. Нікітенка, що досліджують цифровізацію, інформаційні практики та формування критичного мислення в умовах інформаційної турбулентності; О. В. Пороженко та Т. С. Кучмі-йової, які висвітлюють проблеми інформаційного суспільства, довіри та ідентичності. Праці З. Самчука, А. Гурківської, Т. О. Гайналь, С. І. Білоуса, І. В. Кучери й М. В. Мошківського присвячені питанням філософських засад комунікації, суспільної довіри, маніпуляції та взаємодії науки та соціального середовища.

Дослідження Т. В. Сулятицької, М. І. Харламова, Т. Г. Шоріної та Є. Ланюка, а також Н. Я. Саноцької та В. Молодиченка акцентують увагу на антропологічних та соціально-філософських аспектах доби постправди. У працях А. Сердюка, С. В. Пролеєва та І. О. Мордоуса осмислюються проблеми влади знання, когнітивних викривлень та механізмів маніпулятивного впливу в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наука є не просто системою знань, але й соці-

альним інститутом, який виконує низку важливих функцій: нормотворчу, пізнавальну, прогностичну, регулятивну та світоглядну. Її інституційність виявляється у наявності правил дослідження, процедур перевірки результатів, механізмів професійної відповідальності та інфраструктури, що забезпечує відтворення знання. «Саме наука, зокрема її географічна галузь, розкриває об'єктивні закони розвитку природи і суспільства, визначає нові можливості, дає змогу своєчасно осмислювати та формулювати пріоритетні, альтернативні цілі, завдання і способи його реалізації. Наука як соціальне явище виражає сутнісні, корінні інтереси людства виступає потужним інтелектуальним засобом пізнання і освоєнні дійсності, безпосередньою продуктивною силою в розвитку сучасної цивілізації» [3, с. 49].

Науковий інститут базується на таких принципах, як об'єктивність, незалежність суджень, раціональність, критичність, відтворюваність та експертиза. Проте ці принципи не існують у вакуумі – вони підтримуються соціальними механізмами такими, як: професійні спільноти, рецензування, освітні інституції, академічна комунікація та етичним кодексом.

Слід зазначити, що «оформлення науки як соціального інституту відбулося в XVII – на початку XVIII ст., коли в Європі з'явилися перші наукові товариства й академії, почали видавати наукові журнали. На рубежі XIX–XX ст. виникає новий спосіб організації науки – великі наукові інститути й лабораторії з потужною технічною базою, що наближує наукову діяльність до форм індустріальної праці» [3, с. 48]. Отже, становлення науки як соціального інституту нерозривно пов'язане з інтелектуальними процесами XVII–XVIII століть, коли раціональність модерного зразка почала набувати інституційних, методологічних і ціннісних форм.

Хоча елементи наукового мислення існували задовго до цього – у натурфілософії античності, схоластичних методах середньовіччя та технічних винаходах Ренесансу, – лише новоевропейська епоха надала науці структурованості, методологічної єдності та суспільно визнаного статусу. Саме в цей період формується уявлення про науку не лише як про сукупність знань, а як про інститут, що має власні норми, стандарти, механізми контролю та соціальну легітимність.

Початок XVII століття ознаменував радикальну зміну в способі розуміння пізнання. Рене Декарт, пропонуючи свій метод сумніву й принципи ясності та виразності, фактично створив модель наукового мислення, в якій розум отожднюється з автономною інстанцією істини. Він закладає підвалини того, що у сучасній науці

називають «методологічним скепсисом» і «раціональним обґрунтуванням».

Паралельно формуються перші наукові спільноти: засновується Лондонське королівське товариство (1660), згодом – Французька академія наук (1666). Ці установи структурують наукову діяльність, закріплюючи норми спільної перевірки, експерименту та публічності. Таким чином, модерна наука народжується у взаємодії двох вимірів: філософсько-методологічному та інституційному.

Френсіс Бекон став одним із провідних мислителів епохи, який обґрунтував індукцію як базовий принцип наукового пізнання. У його проєкті оновлення наук наголошувалося на тому, що знання має формуватися спільними зусиллями та бути вільним від упереджень. Саме Бекон один із перших окреслив ідею науки як колективного процесу, де довіра ґрунтується не на авторитеті окремої особи, а на систематичній співпраці й перевірці результатів.

У добу Просвітництва наука поступово утверджується як самостійний суспільний інститут. Світоглядні засади раціональності цього часу значною мірою формують такі дослідники, як: Ж.-Ж. Руссо та І. Кант. У своїх працях, зокрема в «Критиці чистого розуму», Кант окреслює межі пізнання та демонструє, що наукове знання постає результатом активної роботи суб'єкта, який структурує досвід через апіорні форми мислення. У цьому контексті наука постає не лише як спосіб опису світу, а як форма його концептуального конструювання. «Іншими словами, людина наділена здатністю сприймати, розуміти та будувати навколишню дійсність, виходячи із довільно встановлених параметрів функціональності, призначення сутності речей і процесів. Із реалізації такої функціональності предметів і процесів світу в горизонті щоденних практик людини складається конструювання соціальної реальності» [4, с. 29].

Слід наголосити, що Просвітницький проєкт посилює ідею, що наука має суспільно-етичну функцію: вона здатна забезпечити прогрес, створити кращі умови життя, подолати забобони та нерозумність. Саме тоді постає модель науки як раціонального арбітра суспільних суперечок і головного джерела істини.

Отже, формується нова культура довіри – довіри до експертів, до експерименту, до публічної аргументації. Наука набуває морального статусу, перетворюючись на символ світського розуму та критичності.

У XIX столітті відбувається інтенсивна спеціалізація наук, формуються університетські моделі досліджень – насамперед німецька університетська модель В. фон Гумбольдта. Наука стає не

лише сферою пізнання, а й організаційно оформленою соціальною системою, що має свої статуси, ролі, професії, норми та функції.

Г. В. Ф. Гегель осмислює науку як етап саморозгортання духу, де раціональність виявляється не у фіксованих положеннях, але й в історичній динаміці становлення істини. У його системі пізнання постає живим процесом, який набуває сенсу лише в розвитку й внутрішній логіці цілого. На противагу цьому, Артур Шопенгауер пріоритет волі над раціональністю, вважаючи, що наука здатна лише фрагментарно пояснити світ, тоді як його глибинна сутність знаходиться поза межами суто інтелектуального осягнення.

Варто взяти до уваги, що ХХ століття характеризується одночасно розквітом науки й появою серйозних сумнівів щодо її абсолютного авторитету. «У ХХ столітті індустріальне суспільство проходить період свого найвищого розквіту, який змінюється періодом глибокої трансформації під впливом науково-технічної та інформаційної революції» [6, с. 148].

Дослідники цього періоду демонструють, що людське мислення визначається несвідомими чинниками, і отже, суспільна довіра до науки не може спиратися лише на раціональні аргументи. М. Г. Гайдеггер ставить питання про техніку як спосіб ставлення до світу, який може нівелювати автентичний досвід істини.

Після Другої світової війни та бурхливого розвитку технологій, зокрема кібернетики, інформаційних систем і масових комунікацій, наука починає виконувати стратегічні функції. «У сучасній науці в тісному взаємозв'язку визначені і спеціалізовані основні предметно пізнавальні галузі наукового знання. Природничі науки програмують практичну діяльність, визначають її принципи можливості та обмеження, відкриваючи для неї нові напрями і сфери. Технічні науки вивчають та удосконалюють засоби практичної діяльності. Суспільні науки вивчають та раціонально обґрунтовують цілі діяльності» [3, с. 48–49].

Водночас поширюються уявлення про «постнекласичну раціональність», які підкреслюють залежність наукових знань від соціальних контекстів, інтересів та ідеологічних впливів, що у поєднанні з феноменом постправди – як результатом інформаційного перенасичення та активної участі індивідів у створенні викривлених смислів – формує потребу в нових стратегіях медіаграмотності. Критичне мислення стає необхідною умовою орієнтації у складному й мінливому інформаційному середовищі. «Сучасна людина живе в умовах, коли інформаційний простір не дає можливості чітко відокремити достовірні факти від неправдивих повідомлень.

Це спричиняє розгубленість і когнітивний дискомфорт у реципієнта. Водночас індивід може самостійно долучатися до процесу продукування постправди, використовуючи її задля досягнення власних цілей. Протягом останніх років поняття «постправда» стало одним із найуживаніших у гуманітарних та соціальних науках, оскільки воно охоплює не лише філософські аспекти дослідження істини, а й аналіз трансформаційних процесів сучасного суспільства» [5, с. 8].

У другій половині ХХ століття формується підґрунтя для майбутньої доби постправди: зростає інформаційна складність; наука стає політичною владою; розмиваються межі між експертним і масовим знанням; виникає масова культура сумнівів щодо традиційних авторитетів. Отже, у добу постправди саме ці соціальні механізми зазнають критики, що ставить під сумнів саму стабільність функціонування науки як суспільного інституту.

Постправда характеризується тим, що суспільне значення фактів зменшується, тоді як зростає роль емоцій, віри, суб'єктивних переконань і соціальних ідентичностей. У такому контексті наука опиняється у конкурентній боротьбі за увагу та довіру, що формуються не раціональними аргументами, а інформаційними механізмами. «Отже, феномен «постправди» розкриває саме американський варіант панування абсолютної свободи без цензури й нормування, в якій є місце будь-якій (розумній чи нерозумній) «правді», достовірній чи недостовірній інформації, ідеологічно нормативній чи альтернативній їй. Тому дискурс навколо постправди засвідчує як легітимність цього феномену, так і виправданість істотних претензій до нього... Щодо альтернативи «альтернативній правді», яка презентувала б іншу диспозицію механізмів демократії та прав громадян на свободу, знову таки ведуться суперечливі дискусії» [7, с. 115]. Узагальнюючи наведене, можна сказати, що постправда оголює глибинні суперечності сучасної демократії, у якій свобода висловлювання нерідко вступає в конфлікт із потребою в достовірності. У такому середовищі особливої ваги набуває переосмислення суспільних механізмів відповідальності за інформацію, адже без них демократичний простір ризикує втратити власну стійкість.

Постправда характеризується домінуванням емоцій над фактами, персональних переконань над доказами та алгоритмів над інституційною раціональністю. Соціальні мережі й цифрові платформи створюють середовище, у якому наукові твердження можуть бути легко девальвовані або підмінені альтернативними інтерпретаціями. Це породжує новий тип кризи – кризу довіри до науки як соціального інституту. «Таким чином,

суть феномену постправди потрібно шукати в особливостях людського пізнання соціальної реальності, перманентній неоднозначності розуміння сенсу того, що відбувається; специфіці функціонування соціального знання в суспільстві й суб'єктивності процесу перетворення уявлень про характер суспільних взаємодій на соціальні норми. Настання епохи постправди зумовлене різким зростанням обсягів інформації, збільшенням джерел її надходження, швидким розвитком інформаційно-комунікативних технологій, є результатом недостатності адаптаційних можливостей аудиторії медіапроцесу до пристосування до кардинальних змін інформаційного середовища» [1, с. 96].

Якщо у класичній традиції наука сприймалася як привілейована форма раціональності, що передбачає сувору аргументацію, сумнів як метод і поступове накопичення перевірених знань, тоді цифрове середовище радикально змінює способи циркуляції наукової інформації і водночас трансформує критерії раціональності для широкої публіки.

По-перше, раціональність у цифрову епоху дедалі більше визначається швидкістю циркуляції інформації: знання, яке не подається лаконічно, емоційно чи візуально, швидко втрачає актуальність, що суперечить традиційним стандартам наукової аргументації. По-друге, виникає фрагментована форма раціональності, коли аудиторія отримує не цілісні концепти, а окремі фрагменти, що сприяє помилковим тлумаченням і відкриває можливості для маніпуляцій. По-третє, цифрові медіа послаблюють нормативний статус раціональності: формуючи множинні, часто суперечливі уявлення про «правду».

Раціональність більше не є самоочевидною; її потрібно відновлювати, аргументувати, захищати. У суспільстві співіснують наука, псевдонаука, маніпулятивні інформаційні практики та алгоритмічні режими формування думки, що створює складну конфігурацію епістемологічних змагань. «Мусимо визнати той факт, що живучи в епоху постправди, сучасна людина активно її творить. Вона вийшла зі статусу виключно реципієнта інформації, об'єкта впливу. Технологічні можливості та доступ до інтернету дають можливість кожному стати «виробником» інформації та поширювати її на велику аудиторію. Про повну демасовізацію не йдеться, оскільки ми залишаємося в зоні дії ЗМІ, які продовжують формувати масову свідомість, задають інформаційні тренди, продукують тригери, на які емоційно реагує аудиторія. В свою чергу, аудиторія творить свої «новини», які через social media стають вірусними. В таких умовах «медіапотопу» [2, с. 16–17].

Таким чином, раціональність науки у XXI столітті опиняється під тиском інформаційних практик, які не передбачають глибинного аналізу й критичного мислення, але формують соціальні реакції та політичні рішення.

У сучасних умовах наука знову потрапляє у поле філософських розмислів, адже постає потреба окреслити межі її раціональності, способи легітимації та засоби відновлення суспільної довіри. Відтак філософія науки дедалі більше спрямовується не на фіксацію методологічних процедур, а на критичний аналіз соціальних механізмів, що формують положення та значущість наукового знання в інформаційну добу.

У добу постправди наукове знання дедалі частіше опиняється у ситуації, коли його не лише інтерпретують, а й цілеспрямовано трансформують відповідно до політичних, комерційних або ідеологічних інтересів. Це зумовлює появу складних механізмів впливу на сприйняття наукових даних, у яких раціональність і довіра вже не є автоматично гарантованими. Наука як соціальний інститут вимушена діяти в умовах зростаючої конкуренції з альтернативними дискурсами, що претендують на істинність, хоч і не мають під собою надійного емпіричного підґрунтя.

Маніпуляція науковою інформацією проявляється у спрощенні складних теоретичних конструкцій до фрагментарних формул, які втрачають науковий контекст і починають функціонувати як загальновживані твердження. Цей процес супроводжується імітацією науковості: використанням спеціалізованої термінології та риторики, що створює видимість експертизи без реальної дослідницької бази. Додатковим чинником стає вибіркове подання результатів, коли окремі дані вириваються з методологічної структури й використовуються для підтвердження наперед визначених висновків. Отже, алгоритмічні системи, створюють середовища, в яких користувач зустрічає лише ті інтерпретації науки, які відповідають його очікуванням. У таких умовах науковий дискурс виявляється у нерівній позиції щодо псевдонаукових матеріалів, що поширюються значно швидше та агресивніше.

Слід наголосити, що криза довіри до науки прямо пов'язана з трансформацією статусу експерта. Наукові результати дедалі частіше потрапляють у поле політичних трактувань, де їхня інтерпретація залежить від стратегічних наративів різних сил, а не від змісту самих досліджень. Інформаційне перенасичення додатково ускладнює можливість відрізнити достовірні твердження від маніпулятивних, що підриває відчуття стабільності наукового знання. У суспільстві одночасно змінюються критерії

авторитетності: швидкість реакції та емоційна виразність усе частіше переважають над ретельністю аналізу, що послаблює вплив раціонального дискурсу.

У результаті наука опиняється між двома вимірами своєї присутності в сучасному інформаційному середовищі: вона залишається джерелом перевіреного знання, але водночас стає об'єктом маніпуляцій, що впливають на спосіб її сприйняття. Для підтримання власного суспільного значення їй доводиться не лише виробляти істинні твердження, а й активно працювати з сучасними формами комунікації. Це передбачає більшу відкритість методів, доступність результатів та адаптацію способів подачі, які здатні утримати увагу в інформаційній динаміці сучасних медіа.

Висновки. Від ранньомодерної епохи і до сьогодення наука зберігає свою базову мету – забезпечувати суспільство достовірним знанням, водночас адаптуючись до нових інтелектуальних і технологічних викликів. Саме інституційна структура науки робить її здатною підтримувати стандарти доказовості й відтворюваності, необхідні для розвитку цивілізації.

Разом з цим сучасне інформаційне середовище трансформує умови функціонування науки, ставлячи під сумнів механізми раціональності, які раніше вважалися беззаперечними. Поширення феномену постправди, зростання ролі емоційних наративів та послаблення авторитету експертів створюють нову конфігурацію, у якій наука змушена боротися за довіру й легітимність.

Отже, зміна філософських підходів демонструє, що розуміння раціональності, істини та ролі знання є результатом тривалої еволюції, яка створила концептуальне підґрунтя для сучасного аналізу науки як соціального інституту в умовах доби постправди. Швидкі формати поширення інформації, емоційно забарвлені меседжі та численні можливості маніпуляції формують середовище, у якому раціональність перестає бути домінуючим критерієм.

Таким чином, життєздатність науки в ХХІ столітті визначатиметься не тільки глибиною її теоретичних здобутків, а й здатністю відновлювати довіру в умовах мінливої й часто суперечливої інформаційної реальності.

Література

1. Візниця Ю. В. Проблеми дослідження феномену «постправда» в медіакомунікаційному просторі. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 83. С. 93–102. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/83/13.pdf> (дата звання 19 листопада 2025).
2. Гайналь Т. О., Кучера І. В., Білоус С. І. Епоха постправди: фактори виникнення і вживання.

Актуальні проблеми філософії та соціології. № 36. 2022. URL: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/1104> (дата звання 17 листопада 2025).

3. Молодиченко В., Сердюк А. Наука як соціальне явище пізнання і освоєння дійсності. № 1-2(11-12). 2018. URL: <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/versus/article/view/2627> (дата звання 18 листопада 2025).

4. Мордус І. О. Соціальний інститут: загальні обрії філософського аналізу. Освітній дискурс: збірник наукових праць. 25(7-8). 2020. С. 24–37. URL: <https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2020/2020-r-257-8/sotsialnyi-instytut-zahalni-obrii-filosofskoho-analizu> (дата звання 18 листопада 2025).

5. Мошковський М. В., Сулятицька Т. В., Харламов М. І. Постправда як філософський феномен сучасного інформаційного простору. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 13. С. 1–20. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/45879/1/1.pdf> (дата звання 19 листопада 2025).

6. Пролеєв С. В. Влада і суспільство: постмодерна перспектива: Монографія. К.: Дух і Літера, 2021. 360 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/ukr0008124.pdf (дата звання 18 листопада 2025).

7. Шоріна Т. Г. Постправда як реальність девальвованої культури в епоху кризи сучасної демократії. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2020. № 1 (31). С. 114–121. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/14838> (дата звання 18 листопада 2025).

Анотація

Потіщук О. О. Наука як соціальний інститут: філософський аналіз довіри, раціональності та маніпуляцій у добу постправди. – Стаття.

У статті здійснюється філософський аналіз науки як соціального інституту в контексті доби постправди, що позначена зміною стандартів епістемологічної раціональності, кризою довіри до наукових інституцій, поширенням маніпулятивних практик та формуванням альтернативних режимів інтерпретації інформації. Досліджується трансформація соціокультурних умов, у яких функціонують наукові знання, а також механізми, що впливають на зниження стійкості наукового дискурсу. Особливу увагу приділено взаємодії раціональності науки з інформаційними технологіями, що опосередковують доступ до знань і водночас змінюють характер суспільного сприйняття експертних висновків. Аналізуються алгоритмічні структури сучасних медіа, які формують вибіркові патерни уваги, створюють інформаційні «бульбашки» та сприяють поширенню псевдонаукового контенту, що підриває нормативний авторитет науки.

У дослідженні описано, що наука у добу постправди опиняється між двома протилежними тенденціями: з одного боку, вона залишається головним механізмом виробництва об'єктивного знання, здатного забезпечити перевірюваність, публічність і раціональну аргументацію; з іншого боку, вона зазнає інтенсивного тиску зовнішніх соціальних, економічних і технологічних факторів, які модифікують її функції, ускладнюють

ють експертну комунікацію та формують нові виклики для інституційного авторитету. У статті виокремлено ключові форми маніпуляцій науковою інформацією, які пов'язані з комерціалізацією знань, політизацією наукових рішень, зростанням впливу емоційно забарвлених повідомлень над раціональними критеріями істинності.

Ключові слова: наука, соціальний інститут, постправа, довіра, раціональність, маніпуляція, експертність, наукова комунікація, інформаційний простір, псевдонаука.

Summary

Potishchuk O. O. Science as a social institution: a philosophical analysis of trust, rationality, and manipulation in the post-truth era. – Article.

The article provides a philosophical analysis of science as a social institution in the context of the post-truth era, marked by changing standards of epistemological rationality, a crisis of trust in scientific institutions, the spread of manipulative practices, and the formation of alternative modes of interpreting information. It examines the transformation of the sociocultural conditions in which scientific knowledge functions, as well as the mechanisms that contribute to the decline in the stability of scientific discourse. Particular attention is paid to the interaction between scientific rationality and information technologies, which mediate access to

knowledge and at the same time change the nature of public perception of expert conclusions. The algorithmic structures of modern media are analyzed, which form selective patterns of attention, create information «bubbles» and contribute to the spread of pseudoscientific content that undermines the normative authority of science.

The study describes that science in the post-truth era finds itself between two opposing trends: on the one hand, it remains the main mechanism for producing objective knowledge, capable of ensuring verifiability, publicity, and rational argumentation; on the other hand, it is subjected to intense pressure from external social, economic, and technological factors that modify its functions, complicate expert communication, and create new challenges for institutional authority. The article identifies key forms of manipulation of scientific information, which are associated with the commercialization of knowledge, the politicization of scientific decisions, and the growing influence of emotionally colored messages over rational criteria of truth.

Key words: science, social institution, post-truth, trust, rationality, manipulation, expertise, scientific communication, information space, pseudoscience.

Дата надходження статті: 07.11.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025